

scheldestromen

11 | winter 2012 | tijdschrift van waterschap Scheldestromen

Thema
nummer

Zuinig Zeeuws

Koken voor weinig | Bin ons zuinig? | Bij het Zeeuws Archief | Zuinig zuiveren

IJspret? Ik heb dat nooit gekend. Leren schaatsen op houten bootjes die je aan je schoenen moest vastbinden met tweekleurige veters. Maar nooit strak genoeg. Na twee-drie slagen lagen de bootjes te zwabberen naast je schoenen. Het opnieuw vastbinden ging dan een stuk minder met bevroren veters en gevoelloze vingers. Uiteindelijk hield je het een uur of wat uit voordat je eindelijk naar huis kon gaan. Lekker opwarmen voor de kolenkachel terwijl moeder in de keuken echte chocolademelk klaarmaakte. En dan vlug voor het avondeten, stampot, nog een potje dammen. Zou het met leren riempjes beter gaan?

Rudy Visser is waterschapsfotograaf

IJspret op de Otheense Kreek.

inhoud

waargebeurt wat?

- 6** Natuurvriendelijke oevers
Anna Jacobapolder
- 7** Kustversterking Breskens
- 19** Werk in en om de
Veerse Kreek
- 23** Travalje Oudelande

Achter de schermen kijkt deze keer bij het Zeeuws Archief. Lezeres Jannie Trouwborst: "Het waterschap is een van de oudste bestuursorganen, het lijkt mij geweldig om daar stukken van te zien." Het is gelukt!

colofon

Scheldestromen is het tijdschrift van waterschap Scheldestromen. Iedereen die interesse heeft, kan een gratis abonnement aanvragen. Het blad verschijnt vier keer per jaar. Het volgende nummer verschijnt half maart.

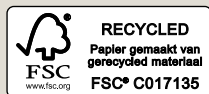
Redactie: Linda van Dijke (LvD, eindredacteur), Arjan Goossen (AG), Marjolein Krämer (MK), Janneke Potter (JP), Chantal de Putter (CdP), Danielle Steijn (DS) en Rudy Visser.

Overige tekstbijdragen: Robert Stroo (stagiair)

Fotografie: Rudy Visser, Beeldbank Zeeland/Zeeuwse Bibliotheek (zwart-wit p. 5, 14 en 22), Archief PZC (p. 20), KWF kankerbestrijding (p. 22 onder)

Opmaak: Life Design, Zierikzee

Druk: Jumbo Offset, Goes

Reacties, vragen of suggesties?

Ons redactieadres:

Afdeling Communicatie en Bedrijfscultuur,
Antwoordnummer 700, 4330 WB
Middelburg (geen postzegel nodig)
communicatie@scheldestromen.nl,
088-2461000 (lokaal tarief).

www.scheldestromen.nl/tijdschrift

Volg ons op facebook:
facebook.com/scheldestromen

*“Het is goed
voor de boer
en het milieu.”*

Koken voor weinig

Beatrix scharrelt haar maaltje bij elkaar bij boerderijkramen in de Zak van Zuid-Beveland.

Thema
Zuinig
Zeeuws

8

12 Johannes Vijlbrief over zuinig zuiveren.

20 Wat hebben boeren te maken met zuinigheid?

24 Thuis bij de familie De Bruijn in Hulst.

Waterschap Scheldestromen

Volg ons op twitter:
twitter.com/waterschap

Op de cover: Beatrix Murre met dochter en kleindochter, pagina 8

verder

- 6 Nieuwsberichten
- 11 Post
- 14 Buiten
- 19 In de steigers
- 23 Bijzonder gevonden

nieuws

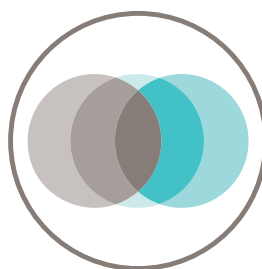
De komende tijd is het weer oppassen geblazen als u de weg op gaat. Zodra het kwik richting het vriespunt gaat, kan het glad zijn. Verschillende wegbeheerders bestrijden samen de gladheid. Meetpunten, verspreid over heel Zeeland, geven aan hoe koud het in de weg en in de lucht is en hoe vochtig de lucht is. Met die gegevens en de weersvoorspellingen kunnen de wegbeheerders bepalen of het nodig is om voor uw veiligheid te strooien. Voor de waterschapswegen geldt dat alleen de doorgaande wegen en fietspaden gestrooid worden. Op www.scheldestromen.nl/gladheid staan deze wegen. Bij langdurige sneeuwval, kan het waterschap besluiten extra wegen in eigen beheer te strooien. (DS)

Gladheid te lijf

SaBeWa Zeeland van start

Kent u SaBeWa Zeeland al? SaBeWa staat voor Samenwerking Belastingen en Waardebepaling. Deze organisatie gaat de belastingen heffen voor de gemeenten Kapelle, Tholen, Goes, Borsele, Reimerswaal, Terneuzen, Sluis en Hulst én het waterschap. Als inwoner van een van deze gemeenten, ontvangt u vanaf 2013 de belastingaanslag van SaBeWa Zeeland in plaats van uw gemeente en het waterschap. Vanaf 2014 staan alle belastingen op één aanslagbiljet. Dit is overzichtelijker en efficiënter. Gezamenlijk besparen de deelnemende organisaties 1,5 miljoen euro. SaBeWa Zeeland is gevestigd in het waterschapskantoor aan de Kennedylaan 1 in Terneuzen. Het telefoonnummer is 088-9995800 (lokaal tarief). De medewerkers zijn u graag van dienst. (AG)

SABEWA ZEELAND

Natuurvriendelijke oevers Sint Philipsland

Het waterschap legt in de Anna Jacobapolder op Sint Philipsland 6,6 kilometer natuurvriendelijke oevers aan. De kans op wateroverlast wordt hierdoor een stuk kleiner. De oevers hebben een flauwer talud, waardoor ruim vier hectare aan extra waterbergingscapaciteit ontstaat. Bovendien zorgen deze oevers voor meer variatie in begroeiing, waardoor de kwaliteit van het water verbetert. Projectmanager Kees de Witte: "Ondanks het natte najaar hebben we de planning redelijk kunnen halen. We zijn zo snel mogelijk na de oogst gestart en een groot gedeelte hebben we dan ook in 2012 nog uit kunnen voeren. Het werk was goed voorbereid. De gewassen op het land zijn tijdig in kaart gebracht, de afspraken met de boeren voor uitvoering gemaakt en de planning daarop aangepast. Een stukje maatwerk." (AG)

6x nieuwe trekker

Sinds september rijden er zes spiksplinternieuwe John Deere tractoren in het gebied. Na een Europese aanbesteding mocht Vervaeke-Van Weele de tractoren leveren. Dijkgraaf Toine Poppelaars nam de sleutels in ontvangst: "Het is een jongensdroom, maar ik heb ook een negatieve ervaring met trekkers. Vroeger op de boerderij van m'n opa mocht ik een keer rijden maar wist niet meer welk pedaal de rem was. Ik trapte daarom om de beurt op de twee pedalen en slingerde dus het dijkje af." Poppelaars feliciteerde de chauffeurs en sprak zijn vertrouwen uit: "Als we nu klachten van het bestuur krijgen over het maaien kan het in ieder geval niet aan de tractoren of aan jullie liggen!" De vier grootste tractoren (170 pk, 6-cilinder) gebruikt het waterschap voor het (maai)onderhoud aan de sloten. De twee 'kleinere' modellen (125 pk, 4-cilinder) rijden in Zeeuws-Vlaanderen rond voor het werk aan de weg en wegbermen. (LvD)

Dijkgraaf Toine Poppelaars:

"Het is een jongensdroom, maar ik heb ook een negatieve ervaring met trekkers."

Kust Breskens versterkt

"Energie in golven moet je breken." Aan het woord is Alex de Smet, omgevingsmanager van het project Zwakke Schakels. Hij vertelt over de dijkversterking bij Scheldeveste (Breskens): "Bij Scheldeveste is de bestaande glooiing vervangen door rode betonblokken. Door betonblokken van verschillende hoogtes te gebruiken, de oppervlakte van de blokken ruwer te maken en te kiezen voor een steilere glooiing, wordt de energie in de golf gebroken. De betonblokken zorgen ook voor de versterking en ze vergroten de weerstand van de dijk. Want water dat tegen een glooiing op moet, kan moeilijker 'naar boven'. Ook voorkomen ze dat de onderkant van de dijk aangetast wordt door het water. De 400 meter lange muur op de dijk staat er om het laatste water dat over de dijk kan, te keren." (MK)

Bespaartips

- Houd een vast bedrag per week aan voor de boodschappen. Het kan handig zijn dit bedrag op een vaste dag van de week contant op te nemen.
- Drinkt u frisdrank om uw dorst te lessen, of ook water?
- Maak een boodschappenlijstje voordat u naar de supermarkt gaat.
- Maak kinderen duidelijk dat ze niets extra's krijgen als ze meegaan met boodschappen doen.
- Koop aanbiedingen als u zeker weet dat u het product van dat merk en in die hoeveelheid wilt hebben.
- Als u voor meerdere dagen tegelijk inkoopt en met koken rekening houdt met de volgende dag, kunt u tijd én geld besparen.
- Doe geen boodschappen met een lege maag.

Bron: nibud.nl

Dit najaar is waterschapper Beatrix Murre voor u op pad geweest in de Zak van Zuid-Beveland; op zoek naar ingrediënten voor een goedkoop Hollands gerecht. Want wat is bij guur weer nu lekkerder dan zelfgemaakte stamppot? Misschien is het zelfs nog smakelijker als het volgens oma's recept gemaakt wordt. Je moet er iets voor over hebben om een goedkoop maaltje bij elkaar te zoeken en te rapen, maar het is ook genieten als je door de polder kan fietsen op een heerlijke dag. Genieten van de schapen, paarden en koeien, prachtige welen, kleurrijke akkerranden, het hegenlandschap en het mooie oud- en nieuwwand. Beatrix: "Onderweg kwam ik overal kraampjes tegen met groenten, fruit en zelfs verse appelsap. Je moet zelf uitrekenen wat je moet betalen en het geld in een zelfgemaakt geldkistje doen. Het kost allemaal zo weinig en het is ook goed voor de boer én het milieu."

Wat hebben we vandaag nodig?

Beatrix gaat hutspot met klapstuk maken en appels in soezendeeg toe. Ze heeft aardappelen, peeën (winterwortelen) en juun (uien) nodig voor de hutspot en appels en een paar eieren voor het toetje. Klapstuk haalt ze bij de slager. De kruiden en het meel heeft ze al thuis staan, de rest komt regelrecht van het Zeeuwse land.

Vee voor weinig

Haar eerste stop is bij een kraampje in de omgeving van Nieuwdorp. Daar heeft de boer uien, twee kilo voor € 1,-. Een koopje. De 'kassa' is hier niet meer dan een margarinedoosje, verzwaard met wat stenen en een gleufje bovenin. "Het is zo mooi om te zien dat iedereen hier nog zo goed van vertrouwen is", zegt Beatrix.

Aardappelen voor niks

Aardappelen liggen er ook. Drie kilo voor € 2,-. Die laat ze liggen: "Het is veel leuker als je zelf aardappelen kunt rapen van het land. Ik kom vast nog wel een boer tegen die aan het rooien is. Dan kan ik vragen of ik aardappels mag rapen op

De heerlijkste gerechten waaien van over de hele wereld naar ons toe. Babi pangang, sushi, bobotie: je kunt het zo gek niet bedenken of het ligt in onze supermarkt. Soms zo lekker dat we onze eigen Hollandse pot vergeten. Niet alleen lekker en gezond maar ook nog eens goed voor de beurs, omdat het van eigen bodem komt.

door Danielle Steijn-Laing

A woman with blonde hair and glasses, wearing a dark blue jacket, a blue and white striped scarf, and red boots, is kneeling in a potato field. She is smiling and holding a small potato in her right hand. A colorful bag filled with potatoes is on the ground next to her. The field is filled with rows of harvested potatoes and dry straw. In the background, there is a line of trees and a yellow tractor under a cloudy sky.

Koken voor weinig

Beatrix Murre bij haar eerste stop in Nieuwdorp.

het deel dat hij al heeft gerooid. Dat mag vaak als je het eerst even vraagt natuurlijk. En dan heb je je aardappelen gratis!" Rooimachines halen nooit alle aardappelen van het land. Het zijn wel vaak de kleintjes die blijven liggen, maar gewapend met een schepje kun je ook nog wat grotere uit de grond halen.

Rapen maar

Beatrix rijdt verder. Net buiten 's-Gravenpolder ziet ze een boer bezig op het land. Een uitgelezen kans om te vragen of ze aardappelen mag rapen. "Dat is goed hoor! Als je maar niet in de weg loopt van de machines", roept de boer haar toe. Beatrix: "Dit is zo leuk. Lekker over het land lopen en je eigen aardappelen rapen, helemaal voor niks. Dit gaat extra lekker smaken." Ze vindt het prachtig. "Als je een paar uur de tijd hebt, kun je behoorlijk wat kilo's rapen, heerlijk toch?" Met zo'n tien kilo in d'r tassen, gaat Beatrix verder de polder in op zoek naar eieren. Even later vindt ze die langs de weg; tien scharreleieren voor maar € 1,30. Deze keer heeft het kraampje en ouderwetse melkbus als kassa waar ze netjes haar bijdrage in deponeert. In een ander stalletje liggen zakken vol glimmende Elstars voor maar € 1,50 per twee kilo te pronken.

Waar is wortel?

Alleen de wortelen staan nog op het lijstje van Beatrix. Deze zijn echter

een stuk moeilijker te vinden in het Zeeuwse. Die groeien voornamelijk in zanderige gronden. "Toch moeten ze hier ergens te vinden zijn." Beatrix weet een stuk land waar vorig jaar wortelen werden verbouwd. Helaas blijkt er dit jaar maïs te staan. Uiteindelijk vindt ze een groot kraam met een paar peeën, net genoeg voor vanavond.

Aan de kook

Voldaan kijkt Beatrix terug op een vruchtbare middag. Ze heeft € 4,80 uitgegeven voor al deze ingrediënten

en er blijft nog genoeg over voor een volgende kookbeurt. Klapstuk bij de slager kostte haar nog wel € 5,50 voor een pond, maar dat is tegenwoordig goed (en lekker) te vervangen door goedkope spekreepjes. Ze kan nu naar huis om voor haar dochter en kleindochters te koken. Buiten is het inmiddels donker geworden. Aan de grote houten tafel in de keuken is het een gezellige boel. Beatrix' oudste kleindochter helpt mee met de voorbereidingen voor een heerlijke pan vol peeën en juun. Dat wordt smullen vanavond. ■

"Waarom zou je je **schamen** om bij het waterschap te werken?

Het is hier toch **hartstikke** hip?"

Lex Dalebout, stagiair vormgeving

- Afgelopen weekend heb ik jullie
- tijdschrift Scheldestromen
- gelezen. Zit goed in elkaar,
- leuke persoonlijke interviews
- en professionele foto's. Veel
- plezier in jullie prachtige
- waterschapsgebied, waar
- ik nodig weer eens een lang
- weekend naar toe moet!
-
- Warry Meuleman, waterschap
- Groot Salland
-

Slik of slijk

In de vorige Scheldestromen stond een reactie op het woord slik. Slik is een variant op het oud-Hollandse woord slijk. Omdat in het Zeeuws de lange ij uitgesproken wordt als 'ie' of 'i' is het woord slik ontstaan. Iedere Nederlander kent nog wel de uitdrukking 'iemand door het slijk halen'. Overigens moeten we dergelijke Zeeuwse woorden zeker blijven gebruiken!

Johan Westerbeke
Waarde

Pico bello

Mag ik even een compliment aan het waterschap geven? Vorig jaar herfst was het een mistige dag en kon ik de lijnen op de dijk niet goed zien. Ik heb naar het waterschap gebeld en dit gemeld. Een aardige medewerkster gaf aan dat dit in de herfst niet meer kon worden aangepast maar in 2012 zeker zou gebeuren. Het is nu pico bello in orde, goed zichtbaar en duidelijk hoe hard je mag rijden.

Rieneke Sijderius
Kortgene

"**Nederland** heeft
geluk met een
autonome waterautoriteit,
die een **eigen**
heffingsmogelijkheid heeft.

In de VS is het watermanagement verdeeld over federale, statelijke en lokale overheden, waardoor er weinig coördinatie is."

De Amerikaanse econoom en ambassademedewerker Dale Morris roemt het bestaan van de waterschappen in het vaktijdschrift De Ingenieur.

Douchen, koken en het toilet doorspoelen. Zaken waarbij het vanzelfsprekend is dat het afvalwater in het putje verdwijnt. Dat er een hele wereld schuilt achter dat putje, is minder bekend. Een gesprek met beleidsmedewerker Johannes Vijlbrief over zuinig zuiveren.

door Linda van Dijke

Zuinig zuiveren: een vak apart

Uiterst links: een van de tanks op de rioolwaterzuivering in Ritthem.
Links: Johannes Vijlbrief:
"In afvalwater zitten veel voedingsstoffen. Die zou je eruit kunnen halen om kunstmest van te maken."

Wat gebeurt er verder?

"Bacteriën hebben zuurstof nodig om hun werk te doen. Die zuurstof voegen we toe door het water te beluchten. Je zult begrijpen dat hier veel energie voor nodig is. 50% van het energieverbruik van een rioolwaterzuivering bestaat uit beluchting. Sinds een aantal jaren werken we met plaatbeluchting, dat is een efficiënte manier om lucht in het water te krijgen."

Wat brengt de toekomst?

"In het afvalwater zitten veel voedingsstoffen. Die zou je eruit kunnen halen om bijvoorbeeld kunstmest van te maken. Terugwinning van fosfaat en stikstof is technisch mogelijk maar het is de vraag of het ook rendabel kan. Fosfaat is een eindige grondstof, net als olie bijvoorbeeld. Daarom wordt het steeds belangrijker om over dit soort zaken na te denken."

Kan het zuiveren nog goedkoper?

"We besteden 2 miljoen euro per jaar aan de inkoop van energie voor het zuiveren van rioolwater. Als je daar een procent op kunt besparen is dat de moeite waard. De doelstelling is om 2% per jaar te besparen."

Wat zijn de grootste uitdagingen?

"Het terugwinnen van grondstoffen is moeilijker dan energie. Biodiesel en bioplastic zijn bijvoorbeeld mogelijk maar daar is veel complexe technologie voor nodig. Bovendien moet het financieel haalbaar zijn. Onze taak als overheidsorgaan is water schoonmaken en niet om grondstoffen te leveren. Maar als het kostenneutraal kan, dan doen we het." ■

Hoe werkt een rioolwaterzuivering?

"De kern van de zuivering is de beluchtingstank. Hierin leven bacteriën die het vuil 'opvreten' en omzetten in onschadelijke gassen. Wat overblijft is slib en schoon water."

Hoe zuinig zijn de zuiveringen?

"Behoorlijk! We zijn al meer dan tien jaar bezig met het toepassen van technologie om zo energiezuinig mogelijk te zuiveren. Op sommige fronten zijn we daarmee voorloper. Onze grootste rioolwaterzuivering in Ritthem behoort tot de energiezuinigste zuiveringen van Nederland."

Wat gebeurt er concreet?

"We winnen energie uit het afvalwater. Door het gevormde slib te vergisten ontstaat er biogas. Dat gebruiken we om elektriciteit en warmte op te wekken. Zo voorzien we op de zuivering in Ritthem voor 70 tot 80% in onze eigen energie. Dat willen we verhogen tot 150%. Dat betekent dat we energie

kunnen terugleveren aan Delta. Door het vergisten hebben we ook minder slib, wat een besparing oplevert."

Waarom is minder slib een besparing?

"We betalen voor het afvoeren van het slib. Het slib gaat naar een bedrijf in Moerdijk. Daar wordt het verbrand. Overigens wordt de as van het verbrande slib ook opnieuw gebruikt, bijvoorbeeld in de wegenbouw. Bij de verbranding wordt ook energie opgewekt."

Waarom wordt er geen drinkwater gemaakt van afvalwater?

"Dat is technisch wel mogelijk, maar het is relatief duur. Drinkwater wordt tot vele cijfers achter de komma gezuiverd. Het heeft ook psychologische redenen. Veel mensen zouden er een raar gevoel bij hebben om drinkwater te drinken dat uit afvalwater gemaakt is. Bij onze zuivering in Terneuzen leveren we wel gezuiverd water om te gebruiken in de industrie."

407

Zoveel volle afvalcontainers hebben we deze zomer 'opgehaald' van de eilanden in het Veerse Meer.

Voor een regenachtige zondag

In de Beeldbank Zeeland van de Zeeuwse Bibliotheek staan ruim 180.000 afbeeldingen. De foto's, prentbriefkaarten, tekeningen en prenten geven een beeld van geheel Zeeland. U kunt op deze website zoeken op diverse namen en thema's. Neem eens een kijkje: beeldbank.zeeuwsebibliotheek.nl

Kust = gezond

Goed nieuws! Onderzoekers aan de Britse universiteit van Exeter concluderen dat wie dichter bij de zee woont, meer kans heeft om gezond te zijn. Professor Wheeler: "We moeten nog meer diepgaande studies uitvoeren om te ontdekken waarom zeelucht nu zo'n positief effect op je lichaam heeft." Enfin, een winterse strandwandeling is dus niet alleen lekker maar ook gezond.

Ventileren loont!

Zet elke dag zo'n 20 minuten een raampje open. Zo kan het aanwezige vocht goed weg. Een droog huis verwarmen kost minder energie dan een vochtig huis.

Panorama Walcheren

In de Zware Plaatwerkerij in Vlissingen, een van de voormalige gebouwen van De Schelde, werkt Schilder Jo Dumon Tak samen met een groep vrijwilligers aan het Panorama Walcheren. Iedere maandag tussen 13.00 en 17.00 uur is het publiek welkom om te zien hoe het doek van 100 m² tot leven komt met Walcherse plaatsen en uitzichten.

Toegang: € 2,- per persoon. Kinderen van 10 jaar en jonger: gratis.
www.panoramawalcheren.nl

Sluiskiltunnel

Op zoek naar een leuk en leerzaam uitje dat ook nog eens gratis is? Ga naar de interactieve tentoonstelling van de bouw van de Sluiskiltunnel. Bekijk de film, neem plaats in de rijsimulator en bestudeer het model van de boormachine. Het informatiecentrum is geopend op dinsdag, woensdag en donderdag van 13.30 tot 16.30 uur en op iedere eerste zaterdag van de maand van 10.30 tot 16.30 uur.

U vindt het informatiecentrum tussen de skihal en het bouwterrein. Borden wijzen u de weg naar de entree en het parkeerterrein (Koegorsstraat 1a Terneuzen).

Voor de bikkels

Wie het jaar écht actief wil beginnen, neemt een duik in het ijskoude zeewater. De Nieuwjaarsduik kan op diverse locaties in Zeeland, zo ook in Westenschouwen. Hier kun je op 1 januari om 15.00 uur te water gaan, en zo het nieuwe jaar met een mooie traditie inwijden.

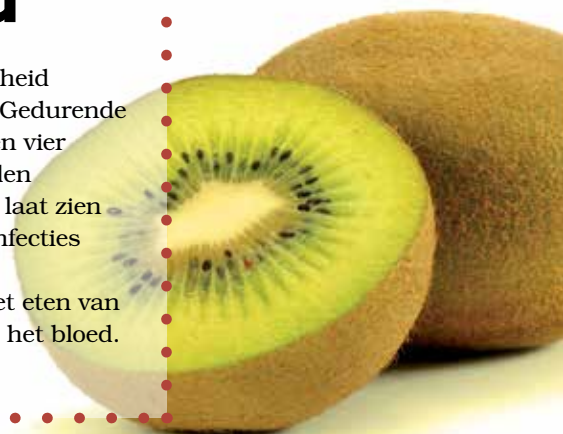
8 minuten

We douchen gemiddeld 8 minuten. Probeer dit eens terug te brengen naar 5 minuten. U bespaart dan zo'n 36 liter per douchebeurt. Hulpje nodig? We geven 25 douchetimers weg. Mail voor 15 januari naar communicatie@scheldestromen.nl om mee te dingen.

*Wandelen langs het strand?
In de winter is het aan de kust
9 van de 10 keer gratis parkeren.*

Gele kiwi tegen verkoudheid

Het dagelijks eten van gele kiwi's vermindert de klachten en ernst van een verkoudheid aanzienlijk. Dat blijkt uit onderzoek van Plant & Food Research in Nieuw Zeeland. Gedurende twintig weken volgden de onderzoekers 37 gezonde 65-plussers. De deelnemers aten vier weken een gele kiwi per dag en vier weken een banaan per dag. Deze periodes werden afgewisseld met een fruitvrije periode. Onderzoeker Denise Hunter: "Het onderzoek laat zien dat de voedingsstoffen in gele kiwi's verkoudheidssymptomen en andere luchtweginfecties bij gezonde 65-plussers verminderen." Keelpijn nam af van 5,4 naar 2,0 dagen en hoof verkoudheid van 4,7 naar 0,9 dagen in vergelijking met de banaanperiode. Het eten van de gele kiwi leidde ook tot hogere concentraties van vitamine C en antioxidanten in het bloed. Bron: plusonline.nl

: achter de schermen

Een lezer krijgt een kijkje in de keuken bij een bedrijf of gebied waar normaal geen publiek is toegestaan.

Lezeres Jannie Trouwborst (65) heeft de wens om uitleg te krijgen over de archiefstukken van de waterschappen. "Het waterschap is het oudste bestuursorgaan, het lijkt mij geweldig om daar stukken van te zien." We gaan naar het Zeeuws Archief.

door Marjolein Krämer

Goede papieren hebben

Bij het Zeeuws Archief hebben we een afspraak met archivaris Daniël Obbink (42), voorheen archivaris bij het waterschap. Daniël ontvangt ons bij de receptie en vertelt dat we eerst een gratis bezoekerspas moeten laten maken. “Die ga ik zeker gebruiken”, zegt Jannie. Daniël leidt ons vervolgens rond in de studiezaal: “Hier mag iedereen komen, je kunt hier research doen met computers, maar er staan ook kopieën van archiefstukken.” Daarnaast is er een bibliotheek met de geschiedenis van Zeeland. Via de informatiebalie kun je originele archiefstukken opvragen. Jannie: “Geweldig.”

Ondergronds

Na het bezoek aan de studiezaal dalen we af naar de depots, 15 meter onder de grond, waar alle originele stukken liggen. In totaal maar liefst 30 kilometer. De depots zijn normaal niet toegankelijk voor publiek. Het is er fris, 18°C met een luchtvochtigheid van 55%. “Dit zijn de beste omstandigheden om papier te bewaren”, vertelt de archivaris. “Je komt hier niet zomaar binnen.” We lopen door een sluis die de luchtbehandeling van het depot regelt. In depot twee liggen alle waterschapsstukken. Daar komen we oude foto's van onze waterschapsfotograaf tegen.

Willem van Oranje

In depot drie, nog dieper onder de grond, ligt op stellingen een aantal

dozen voor ons klaar met bijzondere archiefstukken. Jannie vraagt zich af: “Wat is het oudste stuk in het archief dat met de oprichting van het waterschap te maken heeft?” Daniël vertelt: “De oudste stukken van het waterschap zijn uit 1500.” Tijdens het vertellen maakt hij een van de dozen open en haalt er een oorkonde uit. In de oorkonde wordt een uitspraak gedaan door Willem van Oranje over een geschil tussen het landsbestuur en de Polder Nisse (voorloper waterschap). De strekking van het document is dat de Polder Nisse moet bijdragen aan de kosten van de Staten Generaal. Ondertekend door Willem van Oranje. “Het is een opwindende ervaring om zo'n stuk net als de prins, na al die eeuwen in je handen te hebben”, zegt de archivaris. Jannie knikt instemmend. De oorkonde komt uit 1582. De tekst is nauwelijks leesbaar. “16^e en 17^e eeuwse handschriften zijn het lastigst om te lezen”, aldus Jannie. Voor haar hobby doet ze genealogisch onderzoek. “Verdiepen is verslavend, het leukste is om het verhaal achter de namen compleet te krijgen met alle details en achtergronden.” Ze is al teruggegaan tot 1750 in de Friese familie van vaderskant.

Een boek van oude kleren

In depot drie liggen kaarten, tekeningen en bestekken gearchiveerd. Daniël laat een oude kaart zien van

“Soms kom je wel eens een parel tegen”

Zeeuws Archief

Het Zeeuws Archief is de historische vind- en werkplaats voor iedereen die geïnteresseerd is in het verleden van Zeeland en de Zeeuwen. Het is in 2000 ontstaan uit een fusie tussen het Rijksarchief in Zeeland, het Gemeentearchief Middelburg en het Gemeentearchief Veere. In 2004 is het archief van het voormalige waterschap Zeeuwse Eilanden erbij gekomen. Er werken 40 medewerkers en ongeveer evenveel vrijwilligers.

Links: De studiezaal is voor iedereen toegankelijk.
 Linksonder: De oorkonde van Willem van Oranje.
 Rechtsonder: Archivaris Daniël Obbink laat aan Jannie en haar man het boek van lompjes zien.

waar nu het Veerse Meer ligt. Ook krijgen we een boek te zien, gemaakt van lompjes. In het boek staat een verslag uit 1570 over de inspectie van doorgebroken dijken. "Dit is echt mooi geschreven, hier hebben ze echt hun best op gedaan", reageert Jannie.

Meeste wordt vernietigd

Jannie vindt het werk van Daniël leuk en gevarieerd. "Ik heb gewerkt als documentalist bij (wetenschappelijke) bibliotheken en altijd gedacht

dat het werken in een archief meer iets voor mij was. Het lijkt mij moeilijk om stukken weg te gooien." Daniël reageert: "Bij het uitzoeken van archiefstukken wordt het meeste vernietigd, terwijl je vooral denkt aan bewaren. Het is mooi werk, veel hetzelfde maar soms kom je ineens een 'parel' tegen." Hij vervolgt: "Bijvoorbeeld een doos met hitler-spullen van een oude burgemeester. Als archief moet je hier voorzichtig mee omgaan, het is een bijzondere vondst. Het weggooien is lastig, maar

het geeft ook ruimte en het Zeeuws Archief is vol, dus die ruimte is nodig. In de Archiefwet is vastgelegd wat wel en niet bewaard moet worden."

Jannie plaatst de volgende dag een berichtje op onze facebookpagina: "Een fantastische middag beleefd dankzij de rubriek Achter de schermen! Ik ga niet verklappen waar: dat kan iedereen lezen in het komende nummer van het gratis kwartaalblad Scheldestromen. Bedankt!" ■

- 78.000 m³ bagger
- 1,8 km beschoeiing
- 1,6 km natuurvriendelijke oevers
- 1,3 km Geotubes
- 2,5 km nieuwe wandelpaden
- 1 km nieuw ruitpad
- Samenwerking tussen Staatsbos-beheer, gemeente Veere, provincie Zeeland en waterschap Scheldestromen
- Hoofdaannemer: J.P. Schilder BV
- Aanneemsom: € 2.345.000,-

in de steigers

Na jaren van voorbereiding is het werk deze zomer van start gegaan. Een gebied van ongeveer 4 km² rond Veere ondergaat een flinke gedaanteverwisseling. In maart 2013 moet het werk klaar zijn.

door Chantal de Putter

Veerse Kreek en Vesten

Het is nu vooral veel modder en materieel. Maar toch worden de nieuwe contouren in het landschap al zichtbaar. Rien Vroegop (53) is toezicht-houder: "Ik ben namens het waterschap aanspreekpunt en houd de planning goed in de gaten, want over een paar maanden moet het werk klaar zijn. Er wordt ruim 78.000 m³ bagger verwijderd uit de dichtgeslibde uitlopers van de Kreek. De bagger wordt volledig in het gebied verwerkt. Het meeste gaat via drijvende leidin-gen naar de grote kreek om de diepe gaten op te vullen. Deze gaten van soms vijftien meter diep zijn ontstaan

tijdens de Tweede Wereldoorlog en de ramp van 1953. Aan de bagger voegen we flocculant toe die ervoor zorgt dat zwevende slibdeeltjes aan elkaar klonteren tot vlokken waardoor ze zwaarder worden en vlugger naar de bodem zakken."

Rien vertelt over het hergebruik van bagger in zogenaamde Geotubes: "Deze lange smalle nylonzakken, gevuld met bagger, liggen ongeveer veertig centimeter onder water en dienen als oeverbescherming. Hier ga je niet veel van zien want in dit gebied is er een constant waterpeil. Bovendien

planten we riet in de zakken voor een natuurlijke uitstraling." Er staan nog heel wat meer werkzaamheden op de planning. Rien: "De aanleg van de natuurvriendelijke oevers is in volle gang en binnenkort worden de vissteigers en de ruit- en wandelpaden aangelegd. Langs de oevers van de Veste komt beschoeiing om de strakke lijnen en de oorspronkelijke vorm van de verdedigingswerken te herstellen." ■

Mede mogelijk gemaakt door: Synergie-programma KRW, Investeringsbudget Landelijk Gebied en het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling; Europa investeert in zijn platteland.

Over iedere provincie of regio in Nederland bestaan verhalen over de volksaard. Zo zouden onze Brabantse buren gemoedelijk zijn, de Hollanders haantjes en de Friezen stug. En wij? Ons Zeeuwen bin zuinig. Hoe is dit vooroordeel ontstaan? Of zijn Zeeuwen echt zuinig?

door Janneke Potter

Boegbeeld van de Zeeuwse zuinigheid is het Zeeuws meisje. In 1975 werd voor het eerst een 'echt' Zeeuws meisje uitgekozen. Zij werd het gezicht van de reclamecampagne die veel mensen zich nog herinneren. Zonder Zeeuws accent, maar gekleed in Zeeuwse dracht vertelde de vrouw dat ze 'Geen cent teveel' betaalde voor een pakje margarine. Was dit een slimme reclamemaker die heeft ingespeeld op een bestaande Zeeuwse eigenschap of een verzinsel om zijn product beter te verkopen?

Spaarzaam of gierig

Of het vooroordeel ook al voor de reclame bestond vragen we aan Jan Zwemer. Hij is historisch onderzoeker en gespecialiseerd in de sociale en politieke geschiedenis van Zeeland na 1850. Jan is er niet zeker van of er een directe historische aanleiding is: "Zuinig zijn gaat over spaarzaam zijn en lang met dingen doen. Dat vind ik niet per se negatief. Bij het vooroordeel over Zeeland zijn misschien de nuances eruit. Het gaat dan niet om zuinig zijn op je spullen, meer om niet vrijgevig ofwel gierig zijn. Die betekenis ligt in elkaars verlengde, maar maakt een groot verschil."

Bevelanders en Walchenaren

Volgens Jan is er ver voordat de reclame bestond wel een gebeurtenis die een aan-

leiding kan zijn: "In de tweede helft van de 19^e eeuw heeft het platteland zich enorm ontwikkeld ten opzichte van de stad. Zeeland bestond nog uit veel losse 'eilanden' zoals Tholen, Schouwen-Duiveland, Noord-Beveland en Zeeuws-Vlaanderen. Tussen die streken was weinig contact. Tussen de Walchenaren en de Zuid-Bevelanders des te meer; Middelburgse handelsfamilies bezaten traditioneel veel grond in de Zak van Zuid-Beveland. Rond 1880 hadden de Zuid-Bevelandse boeren dat grotendeels in eigen handen en dat betekende een enorme emancipatie. Na vele jaren pacht te hebben moeten afdragen bestond er echter een grote wrok tegen de heren. Men begon af te geven op Walcheren in het algemeen. Op Walcheren bleven de kleinere boeren over waarvoor zuinig zijn een overlevingsstrategie werd. Uit wrok van de jarenlange onderdrukking noemden de Bevelanders de Walchenaren 'zuinig'. Maar of dat ook het begin is geweest van het algemene vooroordeel over de Zeeuwen, zou ik niet durven zeggen."

Andere invloeden?

Zijn er dan helemaal geen andere aspecten als bijvoorbeeld opvoeding, generatie, het meemaken van oorlog/watersnood die te maken hebben met de Zeeuwse zuinigheid? "Zeker wel. Het speelt allemaal mee. Ook van die aspecten geven ouders iets aan

Hoezo? ONS
bin zuunig?

Boven: Jan Zwemer is historisch onderzoeker.
Midden: 's-Heer Abtskerke 1956: Boer en boerin bespreken de bedrijfsresultaten.
Onder: In bijna alle Zeeuwse gemeenten wordt het meeste collectegeld opgehaald voor KWF Kankerbestrijding.

hun kinderen mee. Maar als je het mij vraagt, denk ik dat de boeren op Walcheren en de reclame van het Zeeuws meisje meer invloed hebben gehad", aldus Jan.

Aan de deur

Uit de cijfers van huis-aan-huiscollecten kunnen we misschien afleiden of de Zeeuwen inderdaad spaarzaam of gierig zijn. Het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) houdt ieder jaar nauwkeurig bij wat er in Nederland wordt uitgegeven aan collecten. Dit zijn gemiddelde uitgaven per huishouden, omdat het dunbevolkte Zeeland in het nadeel is als we alleen kijken naar totaalopbrengsten. Volgens de registratie van CBF is Zeeland niet de meest vrijgevege provincie van Nederland. Toch zijn we bovenin de ranglijst terug te vinden, op de vierde positie. In 2011 gaven we € 8,58 aan huis-aan-huiscollecten. Opvallend is dat de zogenaamde stugge Friezen bovenaan staan met € 11,10. Ad Graaman van het CBF vertelt dat de manier waarop gecollecteerd wordt grote invloed heeft: "In Friesland wordt bij collecten vaak gewerkt met intekenlijsten. De oude truc om te beginnen in een welvarende wijk werkt positief omdat op alle volgende adressen de een niet minder wil geven dan zijn buurman. Dit zorgt ervoor dat het gemiddelde hoger uitkomt."

Lokale bekendheid

Het vissersdorp Urk gaat aan kop op de lijst van de hoogste collecteopbrengsten. In 2011 werd daar gemiddeld € 47,36 per huishouden

gedoneerd. De collecte op kerstavond scoort het hoogst. In een melkbus bij de ingang van de kerk kunnen de bezoekers bijdragen aan de interkerkelijke stichting Ethiopië-Eritrea. Graaman: "We zien vaak dat kleine gemeenten hogere collecteopbrengsten hebben omdat een lokaal bekende persoon om een bijdrage vraagt. Tegen zo'n bekende durven dorpsgenoten vaak geen 'nee' te zeggen." Gelukkig is er wel een Zeeuwse gemeente te vinden bij de vijftig meest vrijgevege gemeenten van Nederland. Van de 415* Nederlandse gemeenten staat de gemeente Veere op plaats 23. In deze gemeente werd in 2011 per huishouden gemiddeld € 16,43 gedoneerd. Het meeste geld werd opgehaald voor KWF Kankerbestrijding.

En?

Bovenstaande cijfers laten zien dat Zeeland niet onder doet voor andere provincies. Als het gaat om donatiedrag wijkt Zeeland volgens het CBF zelfs op geen enkele manier af van andere provincies. We mogen dus zeggen dat de Zeeuwse zuinigheid echt een vooroordeel is. Maar of we daar ooit van afkomen, dat is de vraag...

Wilt u meer weten over het uitgavenpatroon aan huis-aan-huiscollecten? Op www.cbf.nl kunt u onder 'collecten' meer cijfers vinden. ■

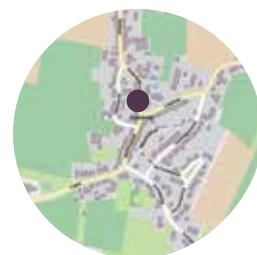
**bron: Centraal Bureau voor de Statistiek*

: bijzonder gevonden

Het zijn kleine monumenten die de plaats van smederijen van weleer tonen: travaljes. In heel Nederland staan er nog slechts zestig van deze hoefstallen; veertig daarvan vinden we in Zeeland.

door Linda van Dijke

Travalje Oudelande

De werkplaats van de smid staat er verlaten bij. Waar eens de typische geur van gebrande hoeven en bijbehorende rook overheerste, is de travalje vandaag de dag gebrandmerkt tot cultureel erfgoed. Stichting Vrienden van de Travalje ijvert voor het behoud van de veertig Zeeuwse travaljes. Hier in Oudelande is dat goed gelukt. Dankzij de gemeente Borsele zijn de travaljes van Kwadendamme, 's-Heer Abtskerke, Heinkenstrand en Oudelande in 2007 tot in de puntjes gerestaureerd.

Het woord travalje komt van het Franse woord 'travailler': werken. Het Franse leger had een mobiele travalje bij zich om onderweg de paarden te kunnen beslaan. In Nederland waren de boerenwerkpaarden de vaste klanten van de hoefsmid. De smid kon met de travalje de hoeven bekappen of beslaan zonder het risico een trap te krijgen. Bovendien was het niet te doen om het volle gewicht van zo'n paard te dragen. Door de komst van tractoren, nam het werk van de hoefsmid af en begon de leegstand van de travaljes. ■

Hond Tjibbe van 5 maanden oud maakt sinds kort deel uit van de familie De Bruijn. Angelo (43) is beleidsmedewerker Waterbeheer en woont samen met zijn vrouw Ellen (41), kinderen Steff (12) en Isa (9) in hun zelfgebouwde huis in Hulst, vlakbij de historische stadswallen.

Onder, boven en in het water

Ellen, parttime adviseur bij de Rabobank in Hulst, vertelt: "Het onderwerp hond is twee jaar lang dagelijkse gespreksstof geweest. Voordat Tjibbe kwam hebben we met de kinderen duidelijke afspraken gemaakt over het uitlaten."

Zaterdag is de scoutingdag van de kinderen. Steff zit bij de verkenner en Isa bij de Esta's.

Sinds kort is Steff ook regelmatig op de hockeyvelden te vinden. Isa is fanatiek wedstrijdzwemster. Ellen vertelt trots: "Ze heeft al heel wat medailles gewonnen." Angelo: "Misschien heeft ze die voorliefde voor water wel van mij. Ik werk sinds '94 bij het waterschap. Voordat ik bij het waterschap kwam heb ik vier jaar op een onderzeeër gevaren, op Hr. Ms. Potvis, voor de kenners, de

S 804. Ik heb heel wat havens van de wereld gezien, maar eigenlijk nooit veel van het land. Tja, Je bent jong en een kroeg is dan een stuk interessanter."

Het kost wat moeite maar ook Tjibbe wordt op de gevoelige plaat vastgelegd. Na de fotoshoot rent hij vrolijk de tuin in om zijn gebied af te bakenen. Deze keer moet de droogmolen eraan geloven.

achterdeur